

Gemeenten en beschermingsbewind

Voorbeelden uit de beleidspraktijk

Door samen te werken rondom beschermingsbewind zijn er nog kansen om beter passende ondersteuning te bieden voor financieel kwetsbare inwoners. Deze conclusie konden we trekken na twee bijeenkomsten die Platform31 organiseerde over het thema in opdracht van het G40-stedennetwerk. Tijdens de bijeenkomsten kwamen ervaringsdeskundigen, gemeenten, bewindvoerders, wijkteamleden en een rechter bij elkaar. Alle deelnemers kwamen aan het woord. We wisselden ervaringen uit over de eigen rol en hoe we het gezamenlijk beter kunnen doen. Binnen de invloedssfeer van de gemeente zijn nog voldoende mogelijkheden voor betere uitkomsten voor haar inwoners waarbij gemeenten ook meer grip kunnen ervaren op de instroom, kwaliteit en uitstroom van beschermingsbewind. Hieronder bieden we een algemene context en delen we de belangrijkste bevindingen uit de bijeenkomsten.

Beschermingsbewind is een maatregel die een kantonrechter kan uitspreken voor mensen die door lichamelijke en/of geestelijke oorzaken, verkwisting of schulden problemen hebben met hun financiële administratie.

Er zijn meerdere personen en instanties die een verzoek tot onderbewindstelling mogen doen. Het verzoek mag komen van iemand zelf, zijn of haar partner, familieleden (tot in de vierde graad), een voogd, een mentor of curator, de instelling die de betrokkene verzorgt of begeleidt, de officier van justitie of het college van burgemeesters en wethouders.

Schuldenbewind is het onder bewind stellen van goederen van mensen die in een (problematische) schuldsituatie verkeren. Verkwisting en problematische schulden gelden per 2014 als grond voor onderbewindstelling

Een beschermingsbewindvoerder regelt bij beschermingsbewind de geldzaken van iemand die dat zelf niet kan. Alleen een persoon van 18 jaar of ouder kan onder bewind staan. Bewindvoering moet worden aangevraagd bij de kantonrechter. Deze procedure valt onder het civiel recht. Een advocaat is niet verplicht. In de praktijk voeren particuliere bedrijven meestal beschermingsbewindvoering uit maar ook familieleden of bewindvoerders in dienst van de gemeente mogen als bewindvoerder optreden.

Een beschermingsbewindvoerder is niet hetzelfde als een WSNP-bewindvoerder. De WSNP-bewindvoerder wordt door de rechter toegewezen gedurende een schuldsaneringstraject. Beide beroepen worden vaak afgekort als 'bewindvoerder' en beide soorten bewindvoerder kunnen tegelijkertijd voor iemand actief zijn.

Geen zicht op doelgroep maar wel verantwoordelijk

Gemeenten zijn vanuit de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) verantwoordelijk voor het ondersteunen van hun inwoners bij het voorkomen en oplossen van schulden én om terugval in schulden te voorkomen. Daarnaast bieden ze ondersteuning bij problematiek die vaak de oorzaak of

het gevolg is van schuldenproblematiek: problemen met bijvoorbeeld de gezondheid, werkloosheid of gezinsproblematiek. Dat maakt het voor gemeenten belangrijk om zicht te hebben over de ondersteuningsbehoefte van haar inwoners met financiële problematiek. Gemeenten ervaren nog weinig zicht op inwoners onder beschermingsbewind. De kantonrechter spreekt namelijk een onderbewindstelling uit, houdt toezicht en beëindigt deze. Een bewindvoerder voert in de meeste gevallen de ondersteuning uit. De gemeente krijgt onderbewindgestelden (met schulden) daarom niet automatisch in beeld terwijl zij zich wel verantwoordelijk voelen voor deze groep.

Tegelijkertijd stijgt het aantal mensen onder beschermingsbewind sterk, van 192.568 personen in 2014 tot 254.541 personen in 2018¹. Deze toename verhoogt de (financiële) druk op de gemeenten. Gemeenten vergoeden beschermingsbewind voor inwoners met een kleine beurs vanuit de bijzondere bijstand. In grotere gemeenten is dit bedrag opgelopen tot miljoenen per jaar. Omdat de feitelijke grip op de instroom, uitstroom en kwaliteit van beschermingsbewind bij de rechtbank belegd zijn, betalen gemeenten in veel gevallen dus voor ondersteuning waar ze geen zicht of invloed op hebben.

In de twee bijeenkomsten was daarom aandacht voor de beleidsmogelijkheden die gemeenten wel hebben om meer zicht te krijgen op mensen onder beschermingsbewind, en met name schuldenbewind. Ook is er gesproken over mogelijkheden voor gemeenten om meer grip te ervaren op de instroom, uitstroom en kwaliteit van beschermingsbewind. De focus lag hierbij in de bijeenkomsten op samenwerking tussen gemeenten en rechtbank, bewindvoerders en andere ketenpartners.

Adviesrecht schuldenbewinden

Landelijk is er een wetswijziging in voorbereiding die gemeenten een adviesrecht biedt bij schuldenbewinden. Dit houdt in dat een gemeente een advies mag geven aan de rechtbank bij nieuwe verzoeken tot onderbewindstelling. Dit moet er onder andere toe leiden dat gemeenten zelf ondersteuning kunnen bieden aan iemand wanneer ze inschatten dat deze hulp beter past bij de hulpvraag. In verschillende gemeenten – zoals de gemeente Tilburg- wordt al geëxperimenteerd met zo'n adviesrecht.

2

Inbreng ervaringsdeskundigen

In de bijeenkomst traptten twee ervaringsdeskundigen af met hun verhaal. Met de twee dames – die beiden al een aantal jaar onder beschermingsbewind stonden – ging het bijzonder goed. Na een tijd van financiële moeilijkheden hadden ze allebei spaargeld. Ze betaalden het beschermingsbewind dan ook zelf, zonder vergoeding uit de bijzondere bijstand. In de bijeenkomst hebben we stilgestaan bij de redenen waarom de dames toch onder bewind wilden blijven staan. Het bleek dat beide vrouwen bang zijn dat het weer mis kan gaan wanneer ze helemaal zelf verantwoordelijk zijn voor hun geld. Eén van de vrouwen gaf aan dat ze in de problemen was gekomen omdat ze geld te makkelijk aan anderen geeft als ze daarom vragen. Haar bewindvoerder voorkomt deze ongewenste situatie. Dit bevestigde het idee van de groep dat het bevorderen van uitstroom uit beschermingsbewind meer is dan zorgen voor financiële stabiliteit. Er zijn diverse oorzaken denkbaar voor beschermingsbewind. Maatwerk – dat alleen geleverd kan worden als de gemeente zicht heeft op iemands situatie – is dan noodzakelijk.

Doelgroep in beeld

Ketenpartners zoals woningcorporaties of welzijnsinstellingen kunnen bijdragen aan het in beeld brengen van nieuwe verzoeken tot onderbewindstelling voor gemeenten. Zij hebben meestal al

¹ Bron: de Rechtspraak

convenanten of andere samenwerkingsafspraken met grote ketenpartners. Dit soort partners zijn regelmatig verwijzers naar beschermingsbewindvoerders. Een onderbewindstelling is snel en geeft zowel de inwoners als de doorverwijzende organisatie rust over iemands financiële situatie. Het is de vraag of deze verwijzing in ieder geval noodzakelijk is. Er zijn daarom gemeenten die met deze partners afspreken dat ze bij financiële problematiek een melding maken bij bijvoorbeeld het wijkteam. Het wijkteam maakt dan een beslissing welke hulp (beschermingsbewind of niet) het meest passend is. Er zijn instrumenten beschikbaar, zoals de [quickscan beschermingsbewind](#), die kunnen helpen bij deze inschatting.

In de bijeenkomsten hebben de deelnemers ook geluisterd naar de eerste ervaringen van de Rechtbank West-Brabant-West over de pilot die bezig is in de gemeente Tilburg². In deze gemeente krijgt de gemeente zicht op iedereen die schuldenbewind aanvraagt. Voordat een verzoek tot onderbewindstelling voor een schuldenbewind naar de rechtbank wordt verstuurd, vindt er namelijk een gezamenlijk gesprek tussen gemeente, bewindvoerder en inwoner plaats. Hier komt een advies uit dat meegestuurd wordt met het verzoek aan de rechtbank. De rechter kan het advies mee laten wegen in zijn beslissing. De rechtbank vertelde in de bijeenkomsten dat zij vaak beslissingen maken op bepaalde (feitelijke) informatie. In de pilot werd er regelmatig veel achtergrondinformatie meegestuurd met het advies. Deze informatie kon de rechtbank niet meenemen in zijn besluit. De rechtbank adviseerde gemeenten daarom om vroegtijdig af te stemmen welke informatie wel en niet bruikbaar is in een advies.

Loslaten bij vertrouwen

Naast het krijgen van zicht op de doelgroep, is in de bijeenkomsten ook aan de orde gekomen wat de partijen kunnen doen om gemeenten meer vertrouwen te laten krijgen in de kwaliteit van de ondersteuning van beschermingsbewindvoerders. Als je samenwerkt aan in- en overzicht, bouw je aan vertrouwen en wordt het makkelijker om los te laten. Dat leidt tot het ervaren van meer grip op de situatie³.

3

Samen met de aanwezige bewindvoerders is gesproken hoe gemeenten er meer vertrouwen in kunnen krijgen dat de ondersteuning die bewindvoerders leveren altijd voldoende is. Een mogelijke manier om te werken aan vertrouwen - dat voortkomt uit het project 'Samen Verder' - is het aangaan van een samenwerking met bewindvoerders in een convenant of het maken van andere samenwerkingsafspraken. Verschillende gemeenten hebben inmiddels een convenant. Het is vaak niet mogelijk om met alle bewindvoerders in de gemeente direct afspraken te maken. Het kan dan helpen om te beginnen met een aantal bereidwillige bewindvoerders die graag met de gemeente samenwerken. Dat biedt voordelen voor beide kanten. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld het aanvragen of verlengen van de bijzondere bijstand door bewindvoerders versimpelen of directe nummers geven voor vragen. Bewindvoerders kunnen aanbieden om afspraken te maken over de instroom, kwaliteit en uitstroom uit beschermingsbewind. Bijvoorbeeld over een redelijke termijn om te starten aan een minnelijk traject bij schuldenbewinden. Dit kan gemeenten vertrouwen geven om los te laten

Verbetering door inzet data, signalen doorgeven en verzoeken indienen

Gemeenten kunnen daarnaast data gebruiken om inzicht te krijgen in dossiers waar het loont om contact te maken met bewindvoerders. Bijvoorbeeld door CAK-data te koppelen aan de bijzondere bijstandverlening voor beschermingsbewind. Staat iemand al langere tijd in beide databestanden? Dan

² Zie ook: <https://www.platform31.nl/publicaties/samenwerken-bij-instroom-in-beschermingsbewind>

³ Deze conclusie trok Platform31 in haar onderzoek 'samenwerken bij instroom in beschermingsbewind'

is er waarschijnlijk iets aan de hand en kan je als gemeente een bewindvoerder benaderen. In de bijeenkomsten gaven de bewindvoerders aan dat zij hulp van gemeenten waarderen, mits de insteek niet alleen is om te controleren. Een positieve insteek zorgt dan vaker voor het openen van deuren.

In de gevallen waarin de bewindvoerder zijn werk niet goed doet; en er meer problemen ontstaan, raadde de rechter aan om als gemeente signalen door te geven. De rechtbank kan niet altijd direct handelen op basis van één signaal. Als er meer signalen binnenkomen, is het wel mogelijk om te handelen. De rechter gaf ook als optie voor gemeenten om beëindiging van beschermingsbewind te verzoeken in gevallen waarin het voor de gemeente zeker is dat beschermingsbewind onterecht is. De gemeenten in de bijeenkomsten gaven aan dat dit soort verzoeken praktisch altijd worden afgewezen. Als gemeente kun je vaak te weinig informatie aanleveren die een beëindiging van beschermingsbewind rechtvaardigt. De rechtbank erkende dit, en wil graag met de gemeenten experimenteren. Dat kan alleen als gemeenten beëindiging van beschermingsbewinden blijven verzoeken.

Beter aansluitende en snellere dienstverlening

Concluderend zagen alle aanwezigen voldoende mogelijkheden voor gemeenten om meer zicht te krijgen op de doelgroep in beschermingsbewind en vertrouwen in de instroom, doorstroom, kwaliteit en uitstroom van beschermingsbewind. Dit vraagt echter wel vaak initiatief vanuit de gemeente. Zij zal vaak de eerste stap richting ketenpartners, bewindvoerders of de rechtbank moeten zetten. Alle deelnemers waren het er over eens dat een hele grote groep inwoners terecht onder beschermingsbewind staan en niet direct aanvullende ondersteuning nodig hebben. Maar – voor een deel van de groep onderbewindgestelden – kunnen de genoemde mogelijkheden tot samenwerking, zorgen voor een beter aansluitende en snellere dienstverlening.